

Notitie Reikwijdte en detailniveau (NRD) Dijk- en duinversterking Schiermonnikoog Reactienota en zienswijzen

1. Inleiding

Wetterskip Fryslân zet zich met het project dijk- en duinversterking Schiermonnikoog in om in 2027 en 2028 delen van de dijk en duinen op Schiermonnikoog te versterken. Uit een toetsing van het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma blijkt namelijk dat de zeedijk en een gedeelte van de duinen versterkt moeten worden en weer in een toestand worden gebracht die voldoet aan de wettelijke norm voor deze dijk- en duintrajecten. Daarbij wordt rekening gehouden met omliggende belangen, het landschap en de waarden in het gebied.

Om milieubelangen een volwaardige plek te geven in de afweging van het voorkeursalternatief (VKA) en het projectbesluit wordt een milieueffectrapport (MER) opgesteld. De eerste stap in de m.e.r.-procedure is het vaststellen van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). De provincie Fryslân is bevoegd gezag voor het vaststellen van deze NRD.

Voor het voldoen aan de versterkingsopgave die centraal staat in het MER, bestaat een aantal alternatieven. Het MER is een belangrijke processtap om de effecten van de alternatieven in beeld te krijgen. De NRD zorgt voor een afbakening van het onderzoek door de reikwijdte en het detailniveau te bepalen. De reikwijdte heeft betrekking op welke alternatieven en/of varianten en welke milieuaspecten onderzocht gaan worden. Ook heeft de reikwijdte betrekking op het onderzoeksgebied. Het detailniveau geeft inzicht in het beoordelingskader en de wijze van beoordelen, die wordt gehanteerd bij het beoordelen van de effecten van de kansrijke alternatieven.

2. Adviesaanvraag en terinzagelegging NRD dijk- en duinversterking Schiermonnikoog

De NRD heeft ter inzage gelegen van 7 juli 2023 tot en met 17 augustus 2023. Bij het bepalen van de reikwijdte en het detailniveau zijn bovendien de volgende bestuursorganen geraadpleegd:

- College van burgemeester en wethouders van de gemeente Schiermonnikoog;
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;
- Rijkswaterstaat;
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed;
- Waddenfonds;
- Vitens;
- Nationaal Park Schiermonnikoog;
- Vereniging Natuurmonumenten.

Op 10 oktober 2023 is de NRD voorgelegd aan de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie mer). De commissie heeft op 7 december 2023 haar advies uitgebracht. Dit advies is openbaar en te downloaden via de website www.commissiemer.nl/adviezen/3766. Hierin is aangegeven welke informatie volgens de Commissie mer moet worden opgenomen in het MER om tot een gewogen besluit te komen ten aanzien van het te nemen projectbesluit dat gelijktijdig met het MER wordt opgesteld.

Naast het advies van de Commissie mer zijn er twee reacties ontvangen. De reacties zijn tijdig ingediend. De instanties die gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid voor het geven van hun zienswijze zijn het Ministerie van LNV en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

3. Besluitvorming

Het advies van de Commissie mer en de zienswijzen zijn besproken met initiatiefnemer Wetterskip Fryslân. Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Fryslân stellen de NRD met de reactienota vast. Dit zal het toetsingskader zijn voor de milieueffectrapportage dijk- en duinversterking Schiermonnikoog.

4. Reactie op adviezen en beantwoording zienswijzen

Het advies van de Commissie mer wordt kort weergegeven in paragraaf 4.1. Vervolgens volgt de reactie van de initiatiefnemer in afstemming met bevoegd gezag hierop en een voorstel op welke wijze het advies in het MER terugkomt.

De twee zienswijzen worden vanwege het beperkte aantal en omvang gezamenlijk opgenomen en behandeld in paragraaf 4.2.

Na vaststelling van de NRD met de reactienota zullen alle indieners een afschrift hiervan ontvangen. Ook zal de NRD met reactienota digitaal te raadplegen zijn via www.1eilaun.nl.

4.1 Advies van de Commissie mer

Het advies van de Commissie mer is te beschouwen als aanvulling op de NRD en als verdere uitwerking op punten die de Commissie mer van belang acht.

a. Belangrijke informatie voor het MER

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het MER. Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in het besluit over de dijk- en duinversterking het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- **Uitwerking veiligheidsopgave.** Beschrijf welke delen van de dijk en de duinen daadwerkelijk veiligheidsproblemen hebben, hoe ernstig deze zijn en op welke termijn ze spelen.
- **Overzicht andere opgaven.** Beschrijf de andere (ruimtelijke) opgaven op het gebied van natuur, landschap en erfgoed, drinkwaterwinning, mobiliteit, landbouw, recreatie en klimaatadaptatie. Doe dit voor zover deze een relatie hebben met de dijk- en duinversterking.
- **Keuze alternatieven.** Onderbouw op basis van de al geïnterpreteerde bouwstenen en oplossingsrichtingen voor de dijk- en duinversterking welke alternatieven worden uitgewerkt. Geef aan welke rol de andere opgaven en het participatieproces daarbij hebben gespeeld;
- **Doelbereik en (milieu-)gevolgen.** Bepaal het doelbereik en de (milieu-)gevolgen van de alternatieven en het voorkeursalternatief (VKA). Doe dit voor zowel voor de versterkingsopgave als de andere opgaven. De gevolgen voor gebieden met een specifieke beschermingsstatus (Natura 2000, Natuurnetwerk Nederland en UNESCO-werelderfgoed) vragen speciale aandacht.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

Reactie

Het bevoegd gezag onderschrijft dat het MER deze essentiële informatie moet bevatten.

Voorstel aan GS

Advies van de Commissie mer voor dit onderdeel overnemen en er zorg voor te dragen dat het op te stellen MER deze essentiële informatie bevat.

b. Doelen, beleid en besluiten

In de paragraaf '*Veiligheidsopgave*' adviseert de Commissie om in het MER aan te geven

- op basis van welke faalmechanismen en in welke mate de dijk en duinen op dit moment niet aan de normen voldoen en op welke termijn de waterkeringen voor andere faalmechanismen niet meer voldoen;
- wat, gelet op de ligging van de waterkeringen, de maatgevende belastingsituatie per traject is;
- welke scenario's voor klimaatverandering leidend zijn voor de versterkingsopgave. Betrek daarbij de recente update van deze scenario's door het KNMI¹.

In de paragraaf '*Overige opgaven*' beveelt de commissie aan om ook globaal de andere (ruimtelijke) opgaven en wensen op Schiermonnikoog te beschrijven. Beschrijf in ieder geval de volgende opgaven:

- **natuur**: de realisatie van de natuurdoelen voor de Natura 2000-gebieden Duinen Schiermonnikoog en Waddenzee, en voor het Natuur Netwerk Nederland;
- **landschap en erfgoed**: het versterken van de landschappelijke waarden, het ontwikkelen van ruimtelijke kwaliteit en de bescherming van het Unesco Werelderfgoed Waddenzee;
- **drinkwaterwinning**: het beschermen van de kwantiteit en kwaliteit van het grondwater (waaronder het voorkómen van verdroging en verzilting);
- **mobilititeit**: het bereikbaar houden van het eiland door het openhouden van de haven, drooghouden van de strekdam en het optimaliseren van de fietsmogelijkheden;
- **landbouw**: het versterken van het agrarisch cultuurlandschap met de daarin aanwezige natuurwaarden en de overgang naar een biodiverse landbouw;
- **recreatie**: het versterken van rust, natuur en landschap ten behoeve van recreatieve activiteiten;
- **klimaatadaptatie**: het in beeld brengen van de gevolgen van droogte, hitte en wateroverlast.

Geef aan hoe en in welke mate deze opgaven (ruimtelijk) samenhangen met de dijk- en duinversterking en wie er primair verantwoordelijk ('eigenaar') voor is. Beschrijf de overige opgaven zodanig concreet dat deze gebruikt kunnen worden voor de afbakening en onderbouwing van de bouwstenen, oplossingsrichtingen en kansrijke alternatieven. Geef aan welke opgaven harde randvoorwaarden met zich meebrengen voor de dijk- en duinversterking, of er een hiërarchie is in de overige opgaven, waar deze met elkaar conflicteren, en hoe hiermee wordt omgegaan.

In de paragraaf '*Beleidskader en wet- en regelgeving*' geeft de commissie aan om aanvullend het volgende beleidskader en wet- en regelgeving te betrekken:

- de eisen van Unesco aan het werelderfgoed Waddenzee;
- de leidende principes opgenomen in de beleidsbrief van het kabinet 'Water en Bodem sturend';
- de ambities van de gemeente op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling, duurzaamheid, energietransitie en circulariteit;
- de kwaliteiten en waarden van landschap en cultureel erfgoed genoemd in het conditionerend onderzoek ruimtelijke kwaliteit;
- indien beschikbaar, de aanpak van het Frysk Programma Landelijk Gebied.

In de paragraaf '*Te nemen besluit(en) en participatie*' meldt de commissie dat de milieueffectrapportage in twee fasen wordt doorlopen. De commissie adviseert om aan te geven welke besluiten nog meer nodig zijn voor de realisatie van de dijk- en duinversterking,

¹ Zie: [KNMI'23 Klimaatscenario's voor Nederland](#)

wie daarvoor het bevoegde gezag is en wat globaal de planning is. Geef daarnaast ook aan hoe het participatieproces wordt vormgegeven en welke rol belanghebbenden spelen in de verschillende fases van het ontwerp- en besluitvormingsproces. Gebruik het MER zodanig dat dit, als informatiebron van bouwstenen, alternatieven, effecten en mitigerende maatregelen en onderbouwing van keuzes, een belangrijke plek heeft bij de participatie.

Reactie

We onderschrijven deze aanbevelingen. De actualisatie en aanvulling van het beleidskader zal gedurende het traject van het opstellen van het MER worden meegenomen.

Voorstel

Advies van de Commissie voor dit onderdeel overnemen en mee te nemen in het op te stellen MER.

c. Voorgenomen activiteit en alternatieven

In de paragraaf '*Algemeen*' adviseert de commissie om de voorgenomen activiteit zo gedetailleerd als nodig te beschrijven om een goede effectbeschrijving mogelijk te maken, passend bij de keuzes die voorliggen. Geef waar relevant inzicht in de activiteiten tijdens de realisatiefases (aanleg en inrichting) en de eindsituatie (gebruik, beheer en onderhoud). Besteed aandacht aan de fasering en doorlooptijd van de realisatie en de herkomst en de wijze van aan- en afvoer van materiaal.

In de paragraaf '*Alternatieven*' meldt de commissie dat zij de keuze begrijpt om zowel het concept 'regulier versterken' als 'waterkerend landschap' in het MER uit te werken. De commissie maakt op dat in een eerdere fase voor beide concepten uit alle mogelijke bouwstenen en oplossingsrichtingen al *kansrijke* bouwstenen en oplossingsrichtingen zijn gekozen. Beschrijf in het MER welke bouwstenen en oplossingsrichtingen zijn afgefallen, de reden van afvallen en welke (milieu-)overwegingen daarbij een rol hebben gespeeld. De commissie adviseert bij de onderbouwing van kansrijke alternatieven ook de bijdrage aan de realisatie van de andere gebiedsopgaven te betrekken. Geef aan welke meekoppelkansen mogelijk zijn een meegenomen worden als onderdeel van de duin- en dijkversterking, en welke niet. Geef aan welke weging van belangen heeft plaatsgevonden om te komen tot een voorkeursalternatief. Geef ook aan welke rol de opgaven en nog te maken keuzes richting 2100 (voorkeurseindbeeld) daarbij hebben gespeeld.

In de paragraaf '*Referentie*' beveelt de commissie aan om de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied te beschrijven. Beschrijf ook de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieugevolgen. Ga bij beschrijving van deze ontwikkeling uit van te verwachten veranderingen in de huidige activiteiten in het studiegebied, zoals dorpsuit- en inbreidingen en de landbouw, en van nieuwe activiteiten waarover al is besloten. Werk met scenario's voor de autonome ontwikkeling als niet precies bekend is hoe het gebied zich ontwikkeld.

Reactie

Het MER wordt in twee delen opgesteld. De beschrijving van de voorgenomen activiteit en referentiesituatie sluit aan bij het detailniveau dat voor een goede effectbeoordeling in MER deel 1 nodig is. Voor wat betreft de alternatieven wordt in het MER deel 1 middels het zeefproces beschreven welke bouwstenen en oplossingsrichtingen kansrijk zijn, welke zijn afgefallen en waarom. Ook worden de meekoppelkansen of milieueffecten beoordeeld en wordt beschreven hoe er tot een VKA is gekomen.

Voorstel

Advies van de Commissie voor dit onderdeel overnemen en mee te nemen in het op te stellen MER.

d. Milieugevolgen

Algemeen

In dit hoofdstuk adviseert de Commissie om de milieugevolgen te beschrijven op een detailniveau dat past bij het besluit. In geval van potentiële showstoppers, en van het uitgewerkte VKA voor het projectbesluit, is een meer kwantitatieve beoordeling van kansrijke alternatieven nodig. Onderbouw de keuze van de rekenregels/-modellen en de uitgangspunten waarmee de dijk- en duinversterking wordt bepaald en ga in op de onzekerheden en mogelijkheden tot optimalisatie in deze bepaling.

Laat zien voor welke milieuaspecten onvoldoende informatie beschikbaar is. Spits dit toe op milieuaspecten die in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen, zodat de consequenties van het informatietekort beoordeeld kunnen worden. Geef ook aan of dat wat ontbreekt op korte termijn kan worden ingevuld.

Maak onderscheid in de milieugevolgen bij realisatie (aanleg/inrichting) en eindsituatie (beheer, onderhoud en gebruik). Breng in het MER fase 1 op hoofdlijnen in beeld welke mitigerende maatregelen kunnen worden genomen om negatieve gevolgen te voorkomen of te beperken. Werk deze maatregelen in het MER fase 2 in meer detail uit.

Natuur, landschap en erfgoed, bodem en water, en woon- en leefmilieu

Geef voor het zoekgebied en het beïnvloedingsgebied van de hoogwateroplossingen de belangrijkste natuurwaarden, opgaven en drukfactoren weer. Ga voor bestaande beschermde habitats en leefgebieden van beschermde soorten na of deze samenvallen met het zoekgebied voor maatregelen. Ga na of stikstofdepositie tijdens de aanlegfase een negatief effect kan hebben op stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten. Onderzoek op basis van de informatie in de natuurdoelanalyses of er gevolgen zijn voor de Natura 2000-gebieden. Beschrijf voor de gebieden uit het NNN in en rond het plangebied de wezenlijke kenmerken en waarden die niet al vanuit de Natura 2000-aanwijzing zijn benoemd. Beschrijf welke door de Wet natuurbescherming beschermde soorten te verwachten zijn in het studiegebied, waar zij voorkomen en hoe ze beschermd zijn.

Beschrijf de invloed van de verschillende alternatieven op de beleving en waardering van het landschap. Breng de landschappelijke gevolgen van de dijk- en duinversterking via visualisaties en dwarsprofielen in beeld. Ga na welke erfgoedaspecten beïnvloed (kunnen) worden door de dijk- en duinversterking: archeologie, cultuurlandschap en/of gebouwd erfgoed. Beschrijf de beleefde kwaliteit, de fysieke kwaliteit en de inhoudelijke kwaliteit van aanwezige waarden. Beschrijf de effecten van alternatieven op deze kwaliteiten. Beschrijf via een Heritage Impact Assessment (HIA) specifiek de impact van de dijk- en duinversterking op de kernkwaliteiten van werelderfgoed Waddenzee. Toets aan de zogeheten Outstanding Universal Value (OUV) zoals omschreven op de website van Unesco.

Beschrijf de bestaande kwaliteit van de te vergraven bovengrond en de effecten hiervan in het geval van een eventuele afvoer. Presenteer in het MER de resultaten van bodemonderzoek en geef aan hoe met verontreinigde grond wordt omgegaan. Toon bij hergebruik van grond aan dat dit milieuhygiënisch verantwoord is. Breng in beeld wat de effecten van de verschillende alternatieven zijn op de aanwezige aardkundige waarden. Breng de gevolgen voor het grond- en oppervlaktewater in beeld, zowel wat betreft kwantiteit als kwaliteit.

Beschrijf de gevolgen van bouwactiviteiten en transportbewegingen tijdens de realisatiefase. Geef aan welke mitigerende maatregelen mogelijk zijn om deze gevolgen te beperken.

Reactie

We onderschrijven deze aanbevelingen. De effecten op de OUV worden meegenomen in het MER middels een voortoets.

Voorstel

Advies van de Commissie mer in het algemeen en de onderdelen natuur, landschap en erfgoed, bodem en water en woon- en leefmilieu overnemen en mee te nemen in het op te stellen MER.

4.1 Beantwoording van zienswijzen

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft de alternatieven bekeken en komen tot de volgende conclusie. De mogelijke ingrepen die voortvloeien uit de twee alternatieven raken niet aan mogelijke nationale belangen op het gebied van cultureel erfgoed:

- Status werelderfgoed en verplichtingen:
 - De zeedijk grenst aan de Waddenzee die de status van werelderfgoed heeft. Omdat dit natuur betreft, is het ministerie van LNV hiervoor verantwoordelijk.
- Rijksbelangen
 - De afweging en besluitvorming voor het al dan niet mogelijk maken van de duin- en dijkversterking raakt niet het nationaal belang van cultureel erfgoed (archeologie, monumenten, stads- en dorpsgezichten en/ of cultuurlandschappen).

Het Ministerie van LNV geeft het volgende aan:

- UNESCO adviseert om o.a. deze notitie (World Heritage Centre - Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage Context (unesco.org)) te gebruiken en dus te toetsen aan de Outstanding Universal Value (OUV). Daar wordt (tot nu toe) niet op getoetst. UNESCO is daar kritisch op.
- In het verlengde is de toetsing op de Outstanding Universal Value straks wel onderdeel van de Omgevingswet. Daarmee zal – naast de toetsing van effecten op vogel- en habitatrichtlijn – ook via het ruimtelijke spoor getoetst worden aan de OUV. Het ministerie heeft niet scherp wie dat in de praktijk gaat doen en hoe dat eruit gaat zien en vraagt aan de provincie of zij daar verder bij kan helpen.

Reactie

Voor de Dijk- en duinversterking Schiermonnikoog worden effecten op de OUV meegenomen in het MER middels een voortoets. Doel van deze voortoets is om via een kwalitatief onderzoek te bepalen wat de mogelijke effecten op de OUV zijn en of er meer uitgebreid en diepgaand onderzoek nodig is om deze in beeld te brengen.

Voorstel

Effecten op de OUV middels een voortoets meenemen in het MER.